

महाराष्ट्रातील प्रशासकीय एकके

- प्रशासकीय विभाग हा राज्याचा अविभाज्य भाग आहे. चांगल्या आणि प्रभावी प्रशासनासाठी कमी नियंत्रणासह लहान प्रशासकीय युनिट्स किंवा प्रदेशांचे विस्तारित नेटवर्क आहे. ते समन्वित आणि श्रेणीबद्ध पद्धतीने काम करतात. म्हणून, प्रशासकीय विभागात आश्रित प्रदेश आणि स्वीकारलेले प्रशासकीय विभाग समाविष्ट आहेत.
- भारतात, महाराष्ट्र राज्य देशाच्या पश्चिम आणि मध्य भागात आहे. राज्याला अरबी समुद्राजवळ एक लांब किनारपट्टी (720 किमी) आहे.
- 1 मे 1960 रोजी महाराष्ट्र अस्तित्वात आला; हा दिवस महाराष्ट्र दिन म्हणून साजरा केला जातो. हे
- लोकसंख्येच्या आधारावर महाराष्ट्र हे भारतातील दुसरे सर्वात मोठे राज्य आहे आणि भौगोलिक व्याप्तीच्या बाबतीत तिसरे आहे.
- २०११ च्या जनगणनेनुसार, एकूण लोकसंख्येच्या 9.3% लोकसंख्या महाराष्ट्रात राहते, आणि राज्य अत्यंत शहरीकरण झाले आहे, ४५.२% लोक शहरी भागात राहतात.
- महाराष्ट्रात 35 जिल्हे आहेत, जे सहा महसूल विभागांमध्ये विभागलेले आहेत, म्हणजे औरंगाबाद, अमरावती, कोकण, पुणे, नाशिक आणि नागपूर, प्रशासकीय हेतूसाठी.
- महाराष्ट्रात भौगोलिक, राजकीय, ऐतिहासिक आणि सांस्कृतिक भावनांवर आधारित पाच मध्य प्रदेश आहेत. जिल्हे खालील प्रशासकीय विभागांमध्ये विभागलेले आहेत.
 1. कोकण
 2. देश (पुणे विभाग)
 3. खानदेश
 4. मराठवाडा
 5. विदर्भ
- टीप: महाराष्ट्राला जिल्हा स्तरावर नियोजनासाठी वैधानिक संस्था असण्याची प्रदीर्घ परंपरा आहे.
- प्रभावी स्थानिक स्वराज्य प्रशासनासाठी ग्रामीण भागात शासन करण्यासाठी 33 जिल्हा परिषदा, 351 पंचायत समित्या आणि 27,906 ग्रामपंचायती आहेत.
- 26 महानगरपालिका, 219 नगरपरिषदा, 7 नगर पंचायत आणि 7 कॅन्टोन्मेंट बोर्डाद्वारे शहरी भाग नियंत्रित केला जातो.

प्रादेशिक विभाग	प्रशासकीय विभाग	जिल्हे	मुख्यालय
विदर्भ	अमरावती विभाग	<ul style="list-style-type: none">• अमरावती• अकोला• बुलडाणा• यवतमाळ• वाशिम	अमरावती
विदर्भ	नागपूर विभाग	<ul style="list-style-type: none">• वर्धा• नागपूर• चंद्रपूर• गडचिरोली	नागपूर

		<ul style="list-style-type: none">• गोंदिया• भंडारा	
मराठवाडा	औरंगाबाद विभाग	<ul style="list-style-type: none">• औरंगाबाद• बीड• लातूर• जालना• नांदेड• उस्मानाबाद• परभणी• हिंगोली	औरंगाबाद
खानदेश	नाशिक विभाग	<ul style="list-style-type: none">• जळगाव• धुळे• नाशिक• नंदरबार• अहमदनगर	नाशिक
पश्चिम महाराष्ट्र	पुणे विभाग	<ul style="list-style-type: none">• कोल्हापूर• सोलापूर• पुणे• सांगली• सातारा	पुणे

नाशिक प्रशासकीय विभाग

- जिल्हाचे मुख्य ठिकाण – नाशिक
- क्षेत्रफळ – 15,530 चौ.कि.मी.
- लोकसंख्या – सन 2011 च्या जनगणनेनुसार 61,09,052
- तालुके – एकूण 15 तालुके आहेत – नाशिक, बागलाण (सटाणा), मालेगांव, सुरगणा, पेठ, कळवण, दिंडोरी, चांदवड, नांदगांव, निफाड, येवले, इगतपुरी, सिन्नर, त्रंबकेश्वर, देवळा.
- सीमा – उत्तरेस धुळे जिल्हा, पूर्वेस जळगांव जिल्हा, पश्चिमेस ठाणे जिल्हा, दक्षिणेस अहमदनगर जिल्हा असून आग्नेयेस औरंगाबाद जिल्हा, ईशान्येस धुळे जिल्हा, वायव्येस गुजरात राज्यातील डांग व सूरत हे दोन जिल्हे.

अमरावती प्रशासकीय विभाग

- जिल्हाचे ठिकाण – अमरावती
- क्षेत्रफळ – 12,210 चौ.कि.मी.
- लोकसंख्या – सन 2011 च्या जनगणनेनुसार 28,87,826

- तालुके – एकूण 14 तालुके आहेत – अचलपूर, मोर्शी, दर्यापूर, अमरावती, चांदूरबाजार, भातकुली, अंजनगांव (सुर्जी), नांदगांव (खं.), चिखलदरा, धारणी, वरुड, तिवसा, चांदूर रेल्वे, धामनगांव रेल्वे.
- सीमा – अमरावती जिल्हाच्या उत्तरेस मध्य प्रदेश, दक्षिणेस यवतमाळ जिल्हा असून पूर्वेस नागपूर व वर्धा हे दोन जिल्हे आहेत. पश्चिम व नैऋत्येस अकोला जिल्हा आहे.

औरंगाबाद प्रशासकीय विभाग

- जिल्हाचे ठिकाण – औरंगाबाद
- क्षेत्रफळ – 10,107 चौ.कि.मी.
- लोकसंख्या – सन 2011 च्या जनगणनेनुसार 36,95,928
- तालुके – एकूण 9 तालुके आहेत – कन्नड, सिल्लोड, सोयगांव, खुलताबाद, वैजापूर, गंगापूर, औरंगाबाद, पैठण, फुलंब्री.
- सीमा – उत्तरेस जळगाव जिल्हा, पूर्वेस जालना जिल्हा, दक्षिणेस गोदावरी नदीच्या पलीकडे बीड, पश्चिमेस नाशिक जिल्हा आहे.

पुणे प्रशासकीय विभाग

- जिल्हाचे ठिकाण – पुणे
- क्षेत्रफळ – 15,643 चौ.कि.मी.
- लोकसंख्या – सन 2011 च्या जनगणनेनुसार 94,26,959
- तालुके – एकूण 14 तालुके आहेत – जुन्नर, आंबेगांव, खेड (राजगुरूनगर), इंदापूर, शिरूर, मावळ (वडगाव), वेल्हे, पुणे शहर, दौंड, भोर, हवेली (पुणे), मुळशी (पौड), पुरंदर (सासवड), बारामती.
- सीमा – उत्तर व पूर्वेस अहमदनगर जिल्हा, पश्चिमेस रायगड जिल्हा, दक्षिणेस सातारा जिल्हा आहे. आग्नेयेस सोलापूर तर वायव्येस ठाणे जिल्हा आहे.

नागपूर प्रशासकीय विभाग

- जिल्हाचे ठिकाण – नागपूर
- लोकसंख्या – सन 2011 च्या जनगणनेनुसार 46,53,171
- तालुके – एकूण 15 तालुके आहेत – काटोल, सावणे, रामटेक, हिंणगा, नागपूर (ग्रामीण), नागपूर (शहर), उमरेड, कामठी, नरखेड, कळमेश्वर, मौदा, भिवापुर, कुही, पारशीवणी, देवलापूर.
- सीमा – नागपूर जिल्हाच्या उत्तरेस मध्य प्रदेशातील छिदवाडा व शिवणी हे जिल्हे असून वायव्येस अमरावती जिल्हा आहे. दक्षिणेस चंद्रपुर जिल्हा, पूर्वेस भंडारा जिल्हा आणि पश्चिमेस वर्धा जिल्हा आहे.

मुंबई प्रशासकीय विभाग

- जिल्हाचे ठिकाण – मुंबई
- क्षेत्रफळ – 157 चौ.कि.मी.
- लोकसंख्या – सन 2011 च्या जनगणनेनुसार 31,45,966
- तालुके – नाहीत.
- सीमा – उत्तरेस मुंबई उपनगर व दक्षिण-पूर्व या भागात अरबी समुद्र.

- टीप: सांस्कृतिकदृष्ट्या नाशिक जिल्हा खानदेश प्रदेशाशी संबंधित नाही. नाशिक आणि अहमदनगर समान सांस्कृतिक नमुना सामायिक करतात आणि त्यांना गंगाथडी मानले जाते.
- महाराष्ट्राच्या विदर्भ भागाचा भाग होण्यापूर्वी अमरावती विभाग हा मध्य प्रांतांचा एक वेगळा प्रदेश होता आणि बेरार विभाग म्हणून बेरार.

काही ठळक मुद्दे

- महाराष्ट्र हे भारतातील सर्वात श्रीमंत राज्य आहे.
- भारताच्या औद्योगिक उत्पादनात 15% वाटा आहे.
- हा जगातील दुसऱ्या क्रमांकाचा सर्वाधिक लोकसंख्या असलेला प्रथम-स्तरीय प्रशासकीय देश उपविभाग आहे.
- 2011 च्या जनगणनेनुसार महाराष्ट्रात 35 जिल्हे, 378 शहरी केंद्रे, 535 शहरे आणि 46662 गावे आहेत.
- महाराष्ट्रातील सर्वाधिक 5 सर्वाधिक लोकसंख्या असलेली शहरे खालीलप्रमाणे आहेत.
 1. बृहन्मुंबई
 2. पुणे
 3. नागपूर
 4. नाशिक
 5. ठाणे
- मुंबई ही महाराष्ट्राची राजधानी आहे.
- मुंबई ही भारताची आर्थिक राजधानी आहे.
- भारतातील अग्रगण्य स्टॉक एक्सचेंज आणि भांडवली बाजार आणि कमोडिटी एक्सचेंजसह लक्षणीय कॉर्पोरेट मुख्यालय आणि वित्त संस्था येथे उपस्थित आहेत.